

SZOMBAT

Dr. KENÉZ-KURLÁNDER EDE
SZEMLÉJE

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
VI., Gróf Zichy Jenő ucca 43.
Telefon: Aut. 271—35.

Főmunkatárs: Márkus Aladár
Előfizetési ára: Egész évre 12 P. Csehszlo-
vákiában 80 cK, — Romániában 400 Lei.

REFLEKTOR

Irtá: Bettelheim Samu

Az embrió tragédiája.

Ugylátszik Simon Judit átka a budapesti zsidóság egész szellemi életére ránehezedik. A budapesti zsidóság csaknem minden kulturális mozgalmá olyan „szegény kicsi féreg“ mely nem tud megnőni és embrió korában pusztul el. A Magyar Zsidó Unió jó néhány éve embrió korára való hivatkozással kéri azok türelmét, akik működése elé várakozással tekintenek. Ilyen három, négy éves embriókkal, amelyek soha nem fejlődtek ki, az utolsó évtizedekben elég gyakran találkozunk. Most a Hitvédelmi Szövetség és a Héber Nyelvszövetség neve alatt jelentkeznek újabb embriók. Évekkel ezelőtt alakult már egy nagy héber országos szövetség a „Hasszafa“, vajjon miért pusztult el ez csirájában? Volt egyszer egy bárókkal és udvari tanácsosokkal megrakott „Hivek Egyesülete“. Ez is megszűnt, mielőtt nagyra nőhetett volna. Megalakult egy talmud fordítási bizottság, a Magyar Zsidók Egyesülete, Magyar Zsidók Szövetkezete és a Magyar Zsidó Szövetség, amelyek szintén embrionális állapotban pusztulnak el.

Mikor 1903-ban a magyarországi cionisták első országos konferenciájukat tartották Pozsonyban, megjelentek ott a budapesti lapok tudósítói is. Mint jó pestiek csudálkozva szemlélték ezt a konferenciát, amelynek résztvevői sorában egyetlen bárót, egyetlen udvari tanácsost, sőt még egy hitközségi elnököt sem láttak. Ugyanekkor Budapesten, éppen a cionista veszély elhárítására, nagy harsonázás közepette megalakították a Hivek Egyesületét. Ekkor én azt mondtam a cionista mozgalommal szemben szkeptikus budapesti urak-

nak: „Ebből a teremből fog kiindulni a zsidóság ujjászületése, nem pedig a Hivék Egyesületéből. Jóslatomat a jövő igazolta. Mert hol a Hivék Egyesülete? Kit tud róla? Sok más próbálkozással együtt ez is az embriók speciális magyar zsidó sorsára jutott.

Hitvédők és hátvédők

Mindennek dacára üdvözlöm a Hitvédelmi Szövetség neve alatt jelentkező ujszülöttet s nem bolygatom a kérdést, hogy új szövetségben valódi hitvédők, vagy csak a régi klikkek hátvédői tömörültek. A magam részéről bűnnek tartom bármifajta új zsidó alakulatot vagy mozgalmat egyszerűen csak „lehargenolni“. Ez a „hargenolás“ egyébként speciális magyar zsidó kifejezés, egyben szomorú dokumentuma annak a magyar zsidó jellegzetességnek, hogy itt az erők összefogása helyett inkább az erők szétforgácsolódása történik. Ez az oka a magyar zsidóság szomorú szellemi terméketlenségének. A fiatal Cseh-Szlovákiában az utolsó évtizedben két történelemtudománnyal foglalkozó foyóiratot alapítottak. Egy brünni zsidó könyvkiadóvállalat egy pompás könyvet adott ki a morva zsidók történetéről, egy másik munkában a cseh zsidók történetét dolgozta fel, kiadott még egy kitűnő Herzl-könyvet s most rendez sajtó alá egy, a pozsonyi hitközség történetét felölelő nagyszabású munkát. Pozsonyban is megalakult most egy új zsidó kiadóvállalat, mely szintén értékes programot tűzött maga elé.

Ezalatt pedig nálunk mi történik? Személyek és csoportok „hargenolják“ egymást. Hát nincs kiemelkedő egyéniség, aki a budapesti zsidóságban rejtőző hatalmas erőket egyesítené? Tettek helyett itt csak terméketlen kritikát látunk. A teremtő kritikus és az alkotó egyéniség úgy egészítik ki egymást, mint a pozitív és negatív elektromosság. A teremtő kritikának azonban nálunk semmi nyoma. A szörnyű sors medekövet dobott a magyar zsidóság táborába, mely megemésztette a zsidó népi erőt. Az orthodox-neológ szakadás is inkább a magyar, mint zsidó karakterben keresendő, de itt minden párt-harc, kivétel nélkül, szakadássá szokott elfajulni. Ezért nem is firtatom a kérdést, hogy hitvédőkről, vagy pedig hátvédőkről van-e itt szó, inkább a talmudi mondást idézem: „Habó letahér meszajin osz“, „aki itt tisztogatni jön, azt támogatni kell“.

A monumentális Herzl-emlékmű

Még a Dohány-templomnak is van egy ujszülöttje, ez az elragadó templom-baby, amelynek létjogosultsága, illetve rendeltetése fölött még folyik a vita. Egyenest Hősök Templomának nevezik, mások azt mondják, hogy ez a templom legfőképpen esküvői célokra fog szolgálni. (Ilyen értelemben lesz csak

igazán a hősök temploma, mert azok a legnagyobb hősök, akik ma házasodni mernek.) A Korah-sereg akadékoskodik, hogy ez a templomépítkezés nem volt hasznothajtó beruházás. Izrael táborában én vagyok a legmegelégedettebb. Mindjárt meg is mondom, hogy miért. Őszintén szólva, én áldom a hitközség vezetőségének diszkrét bölcsességét, hogy felállította a legpompásabb Herzl-emlékművet, mely a legmerészebb elképzelésemet is túlhaladta! Az Erzsébetváros egyik legforgalmasabb pontján az előljáróság bölcs kegyelete és az építőmesterek művészete egy darab Erec Jisraelt varázsolt Herzl születési helyére, Palesztina ujjászületésének egy igazán gyönyörű szimbólumát. Mily kicsinyes egy csoportnak az a kívánsága, hogy a grandiózus Herzl-emlékmű fölé még egy kis táblát kellene kifüggeszteni, mely megjelölné Herzl születési helyét. Ez a kívánság épp olyan felesleges, mintha valaki a Dunát akarná megjelölni táblával, hogy senki ne tévessze össze a Jang-ce-kianggal, vagy a Stralmak falára szögezne egy táblát azzal a felirással, hogy itt állott a „Bész hamikdos“.

Nem szükséges! Az építőbizottság tökéletes munkát végzett, mikor a legnagyobb magyar zsidónak ilyen hasonlíthatatlanul szép emléket állított. A spanyol stílusú arkádok az én szememben azt szimbolizálják, hogy Herzl és Nordau tulajdonképpen spanyol zsidók voltak, akik büszke jellemükkel mélyebben átérezték népük fájdalmát, mint a többi pesti zsidók, akik nem Spanyolországból, hanem a legközelebbi Keletről származtak. Ez a csodaszép Herzl-udvar a zöld gyepes dunam földdel! A halálzási évfordulón bizonyára a legszebb Herzl-emlékünnepeleket fogják itt tartani. Ki tiltja meg nekünk, hogy ne arra gondoljunk, hogy az örök mécses, melyet most fognak meggyújtani a Hősök Templomában, Herzl emlékét fogja idézni? Ki tiltja meg nekünk, hogy ne arra gondoljunk s azt meg is írjuk, hogy a Hősök Temploma minket az ujkor két legnagyobb zsidó hősére, Herzlre és Nordaura emlékeztet?

Örvendezzünk közösen cionisták és asszimilánsok e szép hősi emlékmű felett és élvezzük azt közösen, mint a mannát, amelyről a Talmud meséli, hogy mindenki számára egyformán izletes eledel volt.

AZ ORSZÁGOS IZR. IRODA ÉVI JELENTÉSE. A napokban jelent meg a Magyarországi Izraeliták Országos Irodájának évi jelentése az 1930. évi működéséről. A jelentés, amelyet dr. báró Kohner Adolf elnök, dr. Gábor Gyula al-elnök és dr. Bakonyi László főtitkár állítottak össze, beszámol a

szervezeti ügyekről, a felekezet állami segélyezéséről, a felekezeti tanügyről, ismerteti az Országos Izr. Oktatásügyi Tanács szabályzatát, állami segélyek szétosztását, a hitközségi alkalmazottak nyugdíjbiztosítását, végül egyéb országos zsidó ügyekről és a külföldi zsidósággal való kapcsolatokról számol

Kormánybiztos

a dunaszerdahelyi hitközség élén

Olyan eseményről számolunk be az alábbiakban, amely a hitközségek életében úgyszólván páratlanul áll. Az történt nevezetesen, hogy Cseh-Szlovákia közoktatásügyi minisztere felfüggesztette a dunaszerdahelyi (Dun. Streda) orthodox hitközség autonomiáját és a hitközség élére Rotter Salamon dr. pozsonyi ügyvéd személyében kormánybiztost nevezett ki, aki ilyen minőségben hivatalát már el is foglalta.

Ez a kormánybiztosi kinevezés pontot tett a dunaszerdahelyi hitközségben évek óta folyó áldatlan harcok után. Évek, sőt évtizedek óta lapangott hamu alatt az egyenetlenkedés tüze és ez a tűz hatalmas lángra lobbant a hitközségben történő fontosabb események alkalmával. Egy pár évvel ezelőtt a főrabbi, még előbb pedig a dajon választásnál két pártra szakadtak a hitközségi tagok. Az „Adasz Jiszroel“ néven tömörült egyik párt a két dajon közül Ansel Katz rabbi köré csoportosult, a másik párt, a másik dajont, Weinberger Hillel rabbit a hitközség főrabbiává választotta. Erre a választáson az volt a felelet, hogy az ellenpárt új imaházat létesített és felvett egy sochetet. A tiltakozásoknak, panaszoknak és memorandumoknak egész özöne indult meg a hitközség kettészakadása nyomán és a hatóságok a legkisebb hivataloktól a miniszteriumokig éveken keresztül kénytelenek voltak foglalkozni a dunaszerdahelyi hitközség ügyeivel. Végül is egy vallási közigazgatási személyekből álló vegyes választott bíróság elé került az ügy, azonban a választott bíróság ítéletének sem sikerült érvényt szerezni, úgy hogy a folytonos harcok és torzsalkodások következtében a hitközség anyagilag és közigazgatásilag a csőd szélére jutott. A legerélyesebb intézkedésekre volt tehát szükség, mert csak így lehetett a hitközséget megmenteni a teljes összeomlástól.

Igy aztán az illetéseket nem is érte meglepetésként a kultuszminiszter szeptember végén kiadott rendelete, melyben a dunaszerdahelyi hitközség autonomiáját felfüggesztette, a hitközség vezetőségét állásából felmentette és a hitközség irányításának minden autonom jogát egy kormánybiztos kezébe helyezte. Az új kormánybiztos, Rotter Salamon dr. — aki egyébként évtizedes tapasztalatokkal rendelkezik orthodox hitközségi ügyekben — november 2-án foglalta el hivatalát s első dolga volt meglátogatni Weinberger főrabbit és Katz rabbit, akik természetesen a legmesszebbmenő módon támogatják a kormánybiztost kényes feladata teljesítésében.

A teljhatalommal felruházott kormánybiztos. értesülésünk szerint, addig áll a hitközség élén, míg a szervezeti szabályzat értelmében is jogerős választott bírósági ítélet végrehajtása meg nem történik. Előbb tehát szanálni kell a hitközség adóügyeit, pénzügyi vezetését, azután meg kell ejteni a szabályos választásokat s csak mikor elnémulnak az ellentétek s a hitközség élete a rendes kerékvágásba jut, akkor távozik el a kormánybiztos, aki elmondhatja, hogy ő volt Szlovákiában az egyetlen hitközségi kormánybiztos, a másik a ruszinszkói Beregszászon székel.

Bachertől-Blauig és így tovább

A tiszzaeszlári hullámok lecsöndesedése után volt, 1884-ben, amikor az akkori Országos Izr. Iroda titkára dr. Simon József buzgalmából megindult a *Magyar Zsidó Szemle* tudományos folyóirat, Bacher Vilmos és Bánóczi József szerkesztésében. Később Mezey Ferenc és Blau Lajos szerkesztették. A folyóirat megindulás után valóban hézagpotló volt. mert a felekezeti sajtó kezdetlegessége miatt a zsidó közönség alig ismerte a zsidó élet problémáit és így valóban kellett egy orgánus, amely a zsidó tudományt magyar nyelven megszólaltatja, a külföldi zsidó tudomány eredményeivel megismerteti a magyar közönséget és a felekezeti életben történeteket magasabb szempontból, a napi kicsinyes intrikák és szempontok felé emelkedő módon bírálja. A megindult Magyar Zsidó Szemle tudományos színvonala elsőrangú volt, vetekedett a német Monatschrift, az angol Quarterly Review, a francia Revue des Etudes Juives folyóiratokkal. A „Társadalom” rovata szemlét tartott a felekezeti életről és például a recepcióról szóló cikkei történeti értékűek. Kuriózum gyanánt megjegyezzük, hogy a 90-es évek legelején a fiatal Mezey Ferenc kiváló stiluskészségével megjelent a fórumon és élesen támadta a Chevrák ugynevezett autonómiáját és nemsokára rá — a Pesti Chevra Kadisa ügyésze és titkára lett.

Két évvel ezelőtt a Magyar Zsidó Szemle életében fordulat állott be: dr. Blau Lajos átadta folyóiratát fiatal kezekbe.

A fiatal erők — ugylátszik — nem a színvonalat akarják emelni, hanem leszállnak a sajtóbeli intrikák és kicsinyességek színvonalához.

Említsünk egyelőre két példát. Megalakult a multban az ugynevezett Hitvédelmi Szövetség. A felekezeti sajtó igen tartózkodóan ítélte meg. A szövetség vezetősége a dicsériádák mellőzését személyes sértésnek vette, pedig rajta áll a sor, hogy bebizonyítsa az új alakulat életrevalóságát. Ehelyett azt látjuk, hogy az előkelő Magyar Zsidó Szemle nevét arra használták fel, hogy égisze alatt röpiratot adjanak ki erről a jelentéktelenségről.

Itt van a második eset. Dr. Fényes Mór az Imit pályadijat megnyeri a Szentirásról szóló könyvével. Minden felekezeti lap megemlékezett róla. Dr. Heller Bernát valóságos tanulmányban ismerteti. A Magyar Zsidó Szemle, a tudományos lap pedig hallgat, elhallgatja azt a művet, amelyhez hasonló, a magyar nyelvű tudományos irodalomban már évek óta nem jelent meg. Miért hallgat? Talán csak nem azért, mert a rabbi-szerkesztő is pályázott az Imitnél s alulmaradt és ezért a győztest agyon akarja hallgatni? Igazán nem valami fair play!

Pedig a Magyar Zsidó Szemle megmaradhatna eddigi nivó-

ján. Hiszen „független“ lap lehet, független az előfizetőitől és élhet a szubvencióból. Támogatja az Országos Iroda, a Hitközség, a Chevra, stb., stb, Ezzel szemben a szakközlönyök szerkesztői megállapítják, hogy rabbisági címer alatt megjelenő ügynökök mindenütt kufárkodnak a tudomány szentélyének avatott organumával.

Nagyon sajnáljuk, hogy az előkelő Magyar Zsidó Szemle ennyire jutott. Azt hisszük, hogy dr. Blau Lajos nem nagyon örül, hogy ilyen kezekbe tette le a gyönyörű multtal biró folyóiratot és ő, mint kiváló talmudtudós gondolhat arra a talmudi szólásra: „A fiatalok építése, rombolás“. Mert valóban a fiatal szerkesztők munkája minden más, csak nem épületes.

Levél a szerkesztőhöz

Igen tisztelt Szerkesztő Ur!

B. lapjának utolsó számában azt olvasom, hogy az *El Sol* című spanyol napilap a nemrég elhunyt nagy Edisons zsidó származásának mondja. Az érdekesség kedvéért közlöm, hogy dr. Ruppin Arthur „*Die Juden der Gegenwart* c. könyvében (Köln, 1911., 217. old.) először találkoztam ezzel a „fantasztikusnak látszó“ adattal. Hadd idézem dr. Ruppin idevonatkozó szavait: „*An der Wiege der bedeutendsten technischen Erfindungen der Neuzeit, des Telephons, des Flugapparates, der unsichtbaren elektrischen Strahlen standen die Juden Edison, Lilienthal und Heinrich Hertz.*“

Érdekes volna megtudni, hogy dr. Ruppin és az *El Sol* állításának van-e valamilyen alapja.

Az *associatio idearum* eszembe juttatja, hogy Patai József (*Zsidó Irások*, III. sorozat, 73. old.) Nobelt, a dinamit feltalálóját is a zsidók közé sorozza. Kíváncsiak vol-

nánk arra, hogy Patai honnét merítette Nobel zsidó voltára vonatkozó adatát. Mert a *Jüd. Lexikonban*, sem Ruppin említett könyvében Nobel, mint zsidó nem szerepel.

A legujabb Nobel-dijas azonban, Warburg Ottó H., aki a fiziológiai és medicinai Nobel-díjat nyerte és távoli rokonságban van a cionista világszervezet volt elnökével, prof. Warburg Ottóval, zsidónak született. Apja midőn még gyermek volt, szakította el a zsidó közösségtől.

Kosice, 1931. nov. 10.

Igaz nagybecsüléssel
dr Enten Manó főrabbi

DR. BAKONYI LÁSZLÓ, néhai Bakonyi Samunak, a kiváló magyar zsidó politikusnak fia, felejtethetlen Mezey Ferencünk unokaöccse, az Országos Iroda kiváló főtitkára, f. hó 15-én esküdött örök hűséget Kun Jollynak Rózsahegyen. A népszerű és nagyérdemű főtitkár családi öröméhez ezuton gratulálunk.

Felavatták a Hősök templomát

November 10-én, kedd délután avatták fel a Hősök Templomát. Jellemző a mai súlyos viszonyokra, hogy a felavatási ünnepet a hitközség egészen zárt körben rendezte meg és azon még a hatóságok képviselői se jelentek meg. Az ünnepély a Dohány utcai templomban kezdődött, ahol *Groszmann Zsigmond* dr. rabbi bucsuztatta el megkapó szavakkal a Tórákat, melyeket chupa alatt vittek át a Hősök Templomába. Itt *Fischer Gyula* dr. főrabbi avatta fel az örök mécsest a következő gyönyörű beszéd kíséretében:

— Istennek egy kigyújtott lángja a halandó lelke. Fénylő láng a vallás törvénye és világosság a szent tan. Világító láng a te igéd, és világosság az én utamon. Így szólasz, így tanítasz: te, örök mécs. Te már ismerted Mózes tanítónkat és Áron főpapot és ők a halhatatlanok ismertek már

téged is. Évezredek óta lobogsz, világítasz, árasztasz fényt. Te bolygó láng, te örök tűz. Nemzedékeken át, orkánok harsogásai, viharok üvöltései és záporok tenger áradata között nem aludtál ki. A te kicsiny tüzedben reszket halott őseink emléke is, az ő emléküik, akik életüket áldozták fel a haza igazaiért a nemzet zászlaja alatt rettenetes harc-tereken és itthagyták szüleiket, hitveseiket, gyermekeiket, testvéreiket, barátaikat, ifjkorukat, férfiégeiket, reményeiket, munkájukat, mindened. Áldott és felejthetetlen maradjon emléküik, ámen.

Az új templomot a hivek szép szertartási tárgyakkal ajándékozták meg, melyek közül kiemelkedik *Ledermann Mór* és neje, *Holzer Eszter* ajándéka, egy zöld bársony, mesés aranyhimzéssel diszitett frigszekrény-függöny.

A KUNSTÄDTER IRODA JUBILÁL. Az országszerte ismert és becsült *Kunstädter*-féle hirlapelőfizetési iroda most érkezett el fennállásának negyvenéves évfordulójához. Alapítója *Kunstädter Adolf* Temesvárott nyitotta meg irodáját, amely olyan szépen fejlődött, hogy pár év múlva tulajdonosa Budapestre helyezte át. A lapok előfizetése és kézbesítése terén új rendszert honosított meg az iroda, amely kitűnően be is vált. Az iro-

dát fiatalos lelkesedéssel és munkaerővel ma is az alapító *Kunstädter Adolf* vezeti, akit jubileuma alkalmából a hazai és külföldi lapok elhalmoztak meleg gratulációikkal. *Kunstädter Adolf* nemcsak szakmájának nesztora, de jó zsidó is. aki a hitközségi életben is vezető szerepet visz s különösen csendben és feltűnés nélkül végzett jótékonyági munkájával mutat jó példát a hitközség tehetősebb tagjainak.

Olvasom, . . . nem olvasom . . .

Nem olvasom

Ha a hitközség egyik tekintélyes és vagyonos tagja meghal végrendelet nélkül, vagy esetleg irt végrendeletet, de nem emlékezett meg abban a hitközség kulturális és jótékonyági intézményeiről, akkor sokszoros bünt követ el. Elsősorban is nem tett eleget a legelemibb erkölcsi kötelezettségének, másodsorban elmulasztotta jó példával előjárni, illetve oly rossz példát mutat, amely — féltő, — hogy utánzásra talál.

Nagyon vegyes érzelmeket vált ki a hívekben, ha egy hitközségi potentát életében bezsebeli a konedeket, a halála után pedig kiderül, hogy kérés volt a szíve a hitközségi intézményeivel szemben.

Nem olvasom

A multkor egy orthodox házban voltam bar-micvó ünnepélyen. A 13 éves ifju előadott egy talmudi penzumot, amely szól „a kiskoru prozelita“ jogi helyzetéről, ezután mondott egy beszédet is, mindketőt németül, mellette állt a tanítója, aki segített rajta, valahányszor megakadt. Látszott az egészen a gépies betanultság, mert a fiu nem is tud németül. Utána való szombaton a dohányutcai templomban hallottam egy bar-micvo maftir előadását. Egy gyönyörű prófétai szöveg volt s az ifju összetévesztette

a héber „h“ betüt a „ch“-val, de azért a hagyományos melódiával a „trop“-pal recitált, meglehetősen hamisan, tanuságot téve arról, hogy egy nehezen betanult produkcióról van szó. Mindkét esetben: az orthodox és a neológ barmicvónál, kevesebb több lett volna. Az orthodox gyermek talán hasznát veszi a talmudi fejtegetésének, ha — jesivába megy majd. A neológ fiu számára a dohányutcai templomban a „trop“ kantilláció igazán hiábavaló megterhelés. Fischer Gyula főrabbi egyszer prédikált már arról, hogy a trop helyett a fiuk inkább tanulják meg, kik voltak Ábrahám, Izsák és Jákob? A baj, mint hallom — régi, mert már dr. Kayserling 40 év előtt szarkasztikusan megjegyezte: a mai barmicvó aktatás nem egyéb, mint „négyheti állatkinzás“.

Nem olvasom

A 33-as bizottság egyik ülésén Károlyi miniszterelnök szeliden megfenyegette az adózási kötelességüket elmulasztó gazdagokat, hogy nevüket a nyilvánosságra fogja hozni. A magunk részéről kíváncsian várjuk, mi lesz az eredménye ennek a fenyegetésnek. Ha a nyilvánosságtól irtózó, proskribált gazdagok az adóval a zsebükben fognak sietni az adóhivatalba, hogy fizessenek, akkor — de csak akkor! — a legmelegebben ajánlani fogjuk ezt a „Károlyi-módszert“ a — hitközség figyelmébe.

Nem olvasom

A hitközség nyomorakciója első eredménye gyanánt megnyitott az első étkeztető a Kertész utcában. Az éhezők meleg, bőséges és tápláló ebédet kapnak. A megnyitásnála jelenlevőket valóságos ünnepi áhítat fogta el, mert mind-egyiknek eszébe jutott a peszachi hagada gyönyörű szava: „Aki éhezik, jöjjön és egyék”. Az áhítatot csak egy zavarta: a barchesz és a bor, amely fölösleges diszletnek tünt fel és műhangulat-keltés-ként hatott. Dr. Hajdu Miklós csaknem kiddust is csinált.

Olvasom

Egy előfizetőm kétségbe vonja a multkori számban megjelent megjegyzést az Omike „főtitkáráról”, aki Beczalett Bekaléllal, Ezsajást Goethével tévesztette össze. Előfizetőmnek igaza van: nem dr. Friedmann rabbiról, a főtitkáról van szó, hanem az Omike magasabb foku funkcionáriusáról: dr. Weiler ügyvezető elnökről.

Olvasom

Az erdélyi-bánáti neológ országos iroda elnöki tanácsa Dr. Adorján Ármin elnöklete alatt elhatározta, hogy a zsidó népiskolák számára alkalmas tankönyveket irat és e célból pályadíjakat tűzött ki. Bölcs és szükséges elhatározás, Ez el kellene pl. csehszlovák területen, ahol az orthodox-neolog feszültség miatt a zsidó népiskolákban teljesen oda nem való tankönyveket használ a felnövő zsidó gyermek-nemzedék.

Nem olvasom

Beszélget egy pesti orthodox és neológ. Az első szól: No, ezt nagyszerűen csinálták maguknál, minek kellett az a nagy építkezés a Dohány-utcai templom mellett, hisz ez valóságos — Lillafüred. Felel a neológ: „S mi van maguknál? Mi van a Kazinczy-utcai templom melletti rituális fürdővel? Hieszen tönkreteszi a hitközségüket, ez a — T'vila-füred.” (T'vila=rituális fürdőzés.)

Nem olvasom

A Hősök Templomának felavatásakor Hevesi Simon vezető főrabbi ur felsorolta, kik adományoztak kegyszereket. Egy Liszt Hugó nevű ur, Grünfeld ur és Schulcz ur és mindenki. Még azokat is megemlítette, akik 20 és 17 pengő értékűt adományoztak. A komoly adakozókról és akik ingyen munkát végeztek nem emlékezett meg. Különösen feltűnt, hogy Glückstahl Samu és Eppler Sándor neve meg sem említve. Ez a két ember lelkes rajongással, vad enerzsiával folytatta a megkezdett munkát. Közben bankzárlat, font-bukás, mindenki elvesztette a fejét, de ők be is fejezték a hatalmas alkotást, melyre egy Medici Cosimo is büszke lehetne. És senki nem emlékezett meg Faragó Ferenc istenadta tehetségéről, aki ezt a páratlan, szép templomot kiagyalta. „Má jufith má nuamt.” A sémi istenhit, a jáfeti szépségek szellemei ihlették meg az alkotó művészt, aki önmagának, a zsidóságnak, a magyar nemzetnek örök dicsőséget szerzett.

Szemelvények Vázsonyiné könyvéből

Egy pesti rabbi furcsa nyilatkozata.

„Ezek a román zsidók még mindig itt vannak. Szinte hihetetlen, hogy a XX. században ennyi akadálya lehessen az emberek kivándorlásának. Most már van elég pénz. Több 100.000 koronánál. De az hallatszik, hogy Amerika nem akarja befogadni azokat, akiknek nincsen legalább 50 dollárjuk. De remélem, vasárnapra végre csak vége szakad a kálváriának, ha zsidóknál is lehet ezt a szót alkalmazni. Ez az akció érdekes találkozásokat hozott számomra. A multkor kocsin vitt haza legádázabb ellenségem Simon József dr. az Országos Iroda titkára. Tegnap pedig, amikor Sándor Pál irodájában voltam, én fogadtam báró Bánffy Dezsőt. Én és Bánffy Dezső kezét szoritva: Ugy-e mulatságos? Mikor megmondtam neki a nevemet, azt mondotta: „Névről régóta van szerencsém ismerni“. Ez a mozgalom sok szép dolgot hozott felszínre, de persze, mint minden mozgás, sok szemetet is. Arról volt szó, hogy egy özvegy-asszonyt, akinek négy felnőtt leánya van, kiküldjenek-e Amerikába. Az asszony és a leányai könyörögtek. A párizsi Alliance Israélite megbízottja pedig visszautasította őket. Erre azt mondja az asszony: „Én Romániában férjhez se adhatom a leányaimat.“ Erre K... budapesti rabbi: „Hát azt hiszi, hogy ez a boldogság? A leányai férjhez mennek, gyerekeik lesznek, lássa nem volna-e jobb magának is, ha nem volnának gyerekei? „Szörnyü beszéd ez a pap ajkán!“

Vázsonyi és Lánczy Leó.

Lánczy Leóval nem igen találkozott az életben, de amikor miniszter lett és néha be kellett mennie a főrendiházba, egy ilyen alkalommal Lánczy Leó megállította a főrendiház folyósóján, megfogta a kezét és bár ő már hosszú idő óta ki volt térve, ezt mondta az uramnak egészen elérzékenyülve:

— Mondd kérlek, nem szép dolog ez, hogy két ilyen zsidó fiu, mint te meg én, a Weiszfeld és Landsberger, itt összetalálkozunk a főrendiház

Ülő butorok

tisztítása lebontás nélkül, felelősséggel,

„Király“ vegytisztító,

festő és gőzmosógyár. Független, szőnyegek tisztítás esetén nyáron át **ingyenes megóvásban** részesülnek.

Budapest, IV. Magyar-utca 3. Tel.: 851-29.

VII. Király-utca 15. „ J. 313-35.

Gyár : VI. Hajdu-u. 12-14. Tel.: 931-95, 902-97.

folyósóján és mind a ketten büszkék lehetünk arra, hogy önmagunknak köszönhetjük azt, amihez jutottunk.

Az uram csodálkozó szemekkel nézett rá és azt felelte:

— Nem hittem, hogy ilyen jó az emlékezőtehetséged. Azt hittem, régen elfelejtetted a származásodat. Őszintén megmondom, bár tudom, hogy csak négyszemközt nyilatkozol így, mégis imponálsz nekem és nagyon tetszik ez az elérzékenyülésed.

Vázsonyi, Károlyi Mihály és Kunfi.

„Az orosz események hatása alatt ellene voltam a forradalomnak. Ismertem guruló törvényeit. Beszélgettünk Károlyival és Kunfival, aki őt magyar Lwoff hercegnek nevezte. Én kacagva:

— Inkább Luleff herceg, mert aki kézben tartja, az rázhatja amerre tetszik. (A lulef zsidó kegyeser, száraz pálmaágakból összekötözött hosszualaku csokor. A sátoros ünnepek megfelelő imái alatt a hívő a kezében tartja és időnként rázogatja.)

Károlyi:

— Nem értem, mit akarsz ezzel mondani?

Mire én:

— Kunfi, a volt hitsorsos megértett, majd ő megmagyarázza neked.“

A Goldmark-Terem felavatása

Vasárnap délután folytatódott a hitközségi építkezések felavatási ünnepélysorozata: ezuttal a kulturház ezer személyt befogadó új disztermét, a világhírű magyar zsidó zeneszerzőről elnevezett Goldmark-termet avatták fel a Minosz kulturdélutánja keretében. Az új diszterem, eltekintve nagy befogadóképességétől, impozáns alkotás, amely stilusos architektúrájával előkelő helyet foglal el a hitközség új építményei sorában. Mi a magunk részéről olyan jelentősnek tartjuk ezt a ragyogó disztermet, hogy felavatását is sokkal jelentősebb és komolyabb keretek között képzeljük el, mint amilyen keretet egy nőegyleti kulturdélután adhat. Ezt a szerény vélemény-

nyünket egyébként a kulturdélután műsora is igazolta, amely szépen indult, de aztán annál inkább ellaposodott, illetve lesüllyedt a műsoros délutánok szokványos nivójára. A megnyitó beszédet Hajdu Marcel dr. elnökhelyettes mondta, aki meleg szavakkal üdvözölte a nagy számban egybegyült közönséget, majd Goldmark Károlyról tartott tartalmas előadást. Utána Hennesi Simon főrabbi avatta fel a disztermet. A kulturdélután fénypontja Stern Samuné elnökasszony színphez szóló felolvasása volt, amely a megértésnek és a szeretetnek valóságos apotheozisát tartalmazta. Az elnökasszony hatásos szavakban tett hitet a megértés és a szeretet mellett, amelynek

hiánya zuditott annyi mérhetetlen szenvedést a világra, s amely nélkül maradandót alkotni nem lehet. Utána Radnai Erzsi operaénekesnő énekelt hatásosan Goldmark műveiből, majd K. Zahler Erzsi szavalta el Rimbeaud, Kosztolányi, Ady és Szabolcsi egy-egy versét. A szavalat, mint olyan, nagyon szép volt, pusztán műsorának megválogatása ellen emelhetünk joggal kifogást, mert Rimbeaud, Kosztolányi és Ady nagyon kiváló

költők, de szerintünk mégsem szerepelhetnek egy zsidó kulturpalota felavatásának műsorán. Ugyanezt mondhatjuk Gellért Lajos előadására is, mely szintén igazolta Hevesi főrabbi avató beszédének azt a passzusát, melyben a zsidóságtól való eltávolodás egyik okát a zsidótlan miliőben jelölte meg. Hát bizony ez a műsor különösen a vége felé nélkülözött minden zsidó jelleget, ami elég lehangolóan hatott a különben lelkes publikumra.

HIREK

Orgona-est a dohányuccai izr. templomban

A 80 esztendőes Dohány-uccai templom restaurálása alkalmából gyönyörű, új, 4 manuális, 70 szóló- és 52 mellékváltozatu, 5.030 sippal, elektro-pneumatikus rendszerrel, távművel ellátott orgona épült a templomban, mely az egybehangzó vélemények szerint az országnak egyik legnagyobb, legszebb és legjobb orgonája. Ezt az új orgonát november 26-án 1/28 órakor *művészi orgonaest* keretében mutatják be, nagyszerű műsor kíséretében, Hammerschlag János tanár Bach-Preludiummal nyitja meg a műsort, mely után Ábrahamsohn főkántor hegedű- és orgonakisérettel „Az utolsó főpap” című melodramát adja elő. Hannover György Goldmarkot játszik hegedűn, majd Farkas Sándor, az Operaház művésze a „Paulus” és „Sába királynője” áriáit énekli. Wehner Géza tanár saját nagy variációit játsza orgonán, majd Kálmán Oszkár, az Operaház művésze Bach és Mendelssohn Kantateit énekli. Gyönyörű orgona-hárfa-hegedű trió következik, Hannover, Revere és Wehner előadásában; utána Burger Lajos hatalmas koncepcióju zsol-tárát énekli Linetzky főkántor az összes templomok egyesített férfikarával, a szerző vezényletével. Ákom Lajos orgonajátéka, Händel Allegrója fejezi be a hatalmas műsort.

A párját ritkító művészi orgonaestre váltott jegyek áráért a hallgató rendkívüli művészi élvezetet kap és azonkívül a Hitközség nagy téli inségakciójának nemes céljait szolgálja.

A teavásárlás bizalmi kérdés

TEÁT vásároljunk MEINL-nél

Ott mindenki megkapja izlésének megfelelő keveréket. Meinl a teaszaküzlet, melynek számos keveréke közül mindegyik elismerten elsőrangú.

SCHLESINGER JÁNOS BEIK-TATÁSA. A Központi Zsidó Diáksegítő Bizottság új elnökét Schlésinger Jánost szép ünnepség keretében iktatták be állásába. Elsőnek Stern Samu hitközségi elnök beszélt a külföldre kényszerült zsidó diákok nehéz helyzetéről. „Én a szülők tragédiáját érzem át — mondotta — kiktől hideg télben eltávoznak fiaik messze idegenbe, csak hogy tanulhassanak. Endrei Henrik igazgató a Chevra Kadisa üdvözlését tolmácsolta az új elnöknek, majd Szabolcsi Lajos dr. köszöntötte Schlésinger Jánost, majd Dániel próféta megkapó hasonlatával élve a külföldön tanuló diákokat a tüzes üstbe dobott ifjakhoz hasonlította, akik mellett fehér szárnyu angyalként áll a magyar zsidóság szeretete. Megható jelenet következett ezután, mikor egy páduai bujdosó diák szólalt fel és mondott köszönetet a bizottságnak. Schlesinger János meleg szavakban mondott köszönetet az üdvözlésekért és fogadalmat tett, hogy édesapja lesz a külföldön tanuló diákoknak.

MOLNÁR GYULA HATVAN ÉVES. A Pesti Izr. Hitközség jótékonyági osztályának előljáróhelyettese, Molnár Gyula november

12-én töltötte be 60-ik életévét. Molnár Gyula szűk családi körben ünnepelte meg az évfordulót s bár hangsúlyozottan elzárkózott a nyilvánosság elől, mégis megragadjuk az alkalmat, hogy születésnapján melegen köszöntsük. Molnár Gyula ama ritka hitközségi vezetőemberek közzé tartozik, aki munkás és példaadó életével minden jogcímét megszerzett arra, hogy egy születésnap apropójából érdemeit néhány halk szóval regisztráljuk. A kitűnő előljáróhelyettes több mint egy évtizede dolgozik egy olyan ügyosztály élén, amelynek vezetéséhez elengedhetetlen kellék a jó szív, a megértő tapintatosság és a szociális gondolkodás. Molnár Gyula rendelkezik e ritka tulajdosságok mindegyikével, ügykörét hivatásnak fogja fel, amelyet nagy szeretettel, önzetlen lelkesedéssel és páratlan ügybuzgalommal tölt be. Molnár Gyulával kapcsolatban nem hangzik frázisként, ha azt mondjuk, hogy „van szive“. Ő gyakran lépí át a hivatali hatáskörét a szónak abban a legnemesebb értelmében, hogy amikor a büdzsé keretei nem engedik meg a jótékonykodást, akkor a saját zsebébe nyúl. A magából ad Molnár Gyula, még pedig csendben és jó szívvvel ad, ami a

csunya önzés mai világában minden megbecsülésre és tisztelésre érdemes, ritka tulajdonság. Molnár Gyulát egyébként, minden tiltakozása ellenére a jótékonyági ügyosztály meleg ünneplésben részesítette.

A PRO PALESZTINA SZÖVETSÉG HERZL-ESTJE. November 10-én este a Pro Palesztina Szövetség társasvacsora keretében Herzl-estét rendezett a Neiger étteremben. A nagy számban megjelent közönség előtt elsőnek Friedmann Ignác dr. kormányfőtanácsos szólalt fel, aki nagyszabású beszédben méltatta az est jelentőségét. A Herzl-est érdekessége és legnagyobb eseménye az volt, hogy felszólalt ott Bettelheim Samu a kitűnő publicista, aki tudvalevőleg nemcsak a magyar cionizmus egyik megteremtője, de magának Herzl Tivadarnak is barátja és munkatársa volt.

TKATSCH FŐKÁNTOR JUBILEUMA. Tkatsch Izraelnek, a Rombach utcai templom kiváló főkántorának 20 éves jubileumát november 7-én délelőtt a templomban, majd este bankett keretében az Utazók Egyesületében ünnepelték. A jubileumi bankett, amelyen az ünnepeltnek mintegy 300 barátja és tisztelője jelent meg, nagyon meleg és lelkes hangulatban a késő éjjeli órákig tartott. A bankettet Dinner A. Emil és Fenyves Ignác rendezték. A jubiláns érdemeit Reichenberg Jakab és mások méltatták felköszöntő beszédekben.

A kitűnő vacsorát a Stern-féle étterem szolgáltatta.

TEJAKCIÓ POZSONYBAN. A pozsonyi zsidósághoz Kohn Vilmos igazgató felhívást intézett, amelyben a szegény éhező zsidó gyerme-

kek érdekében egy tejakció megindítását sürgette. A felhívás a zsidó szivekben visszhangra talált és az akció feltétlenül sikerrel fog járni. Egyelőre 1500 gyermeket látnak el naponta tejjel, de az illetékesek remélik, hogy az akciót rövidesen kiszélesíthetik.

DR. DÉRER MINISZTER NYILATKOZATA. Méltó feltűnést keltett dr. Dérer cseh-szlovák oktatásügyi miniszternek egy zsidó hírlapíró előtt tett nyilatkozata. Megcáfolta a numerusz klauzusznak a szlovákiai egyetemeken való bevezetéséről szóló híreszteléseket. A munkácsi héber gimnáziumot teljesen egyenrangúnak ismeri el a többi középiskolákkal. Híve annak, hogy Prágában rabbiképző létesüljön és az állam az új intézetet kellő módon támogatni is hajlandó. A zsidó kultusz szubvenciója ebben az évben 1,650.000 cseh koronát fog kitenni, aminek még emelkednie kell.

A ZSIDÓKÓRHÁZBAN LESZÁLLITOTTÁK AZ ÁPOLÁSI DIJAT. A pesti izr. hitközség előljárósága a Zsidókórházban a szanatóriumi ápolási díjakat a mostani súlyos gazdasági viszonyokra való tekintettel leszállította.

A „JESURUN“ A ZSIDÓ TANÍTÓKÉPZÉSÉRT. A „Szombat“ múlt számában megemlítettük, hogy a szlovákiai nem-orthodox hitközségek „Jesurun“ szövetségének kulturális működése milyen fontos volna. Erre vonatkozólag most azt írják a „Szombat“-nak, hogy a „Jesurun“ a Bratislavai állami tanítóképző zsidó növendékeinek hitoktatókká való kiképzését kezébe vette és Lőwy szakolcai főrabbit megbizta a tanfolyam vezetésével.

A tanfolyam tananyagát dr. Stein Viktor egyesületi elnök vezetése alatt állapították meg. A szlovákiai viszonyok mellett ez a kezdeményezés igen üdvös.

HALOTTHAMVASZTÁS BRÜNN-BEN. A brünni hitközség rabbija, dr. Levy, aki a breszlai szeminárium neveltje, késznek nyilatkozott arra, hogy zsidó halottaknál a szokásos ceremóniáikat a krematoriumban elvégezteti. Az eset felűnést keltett, mert Prágában a holttestet előbb viszik a zsidó temetőbe, ott történik a szertartás s onnan viszik a halott-égetőbe.

ZSIDÓ HADTESTPARANCSNOK. Az olmützi divízióparancsnok V. Weisz most vonul nyugalomba 74 éves korában. Weisz generális egy morvaországi zsidó család ivadéka.

ÉLETÉBEN SIRKÖVET ÁLLITOTT MAGÁNAK. A galántai hitközség sámesze, Hermann Éliás sirkövet vásárolt maga számára, bevéslette a nevét és csak az elhalálozási nap számára hagyott üres helyet. A sirkövet részletre vette. A különös eljárást azzal indokolta, hogy szegény ember, rokonai is szegények s így attól fél, hogy halála után jeltelen marad sirja. Ez ellen akarta bebiztosítani magát.

KOLOMBUS-TOJÁS AZ ISKOLÁBAN. A pozsonyi orthodox népiskolákban a keresztény iskolák számára írott tankönyveket használják, mert más zsidó tankönyv — zsidó nacionalista irányzatú. Hogy azonban a gyermekek chrisztológiai képekből ne merítsenek ihletet, a képeket a gyermekek kötelesek leragasztani. Ez igazán pedagógiai Kolombus-tojás. Hogy erre nem gondoltak más országokban!

AZ ELSŐ ESKÜVŐ a Hősök Templomában. Atlasz Malvin, a Pesti Izr. Hitközség érdemes tisztviselő-nője november 15-én tartotta esküvőjét dr. Bródy László ügyvéddel, az ismert íróval.

HÁZASSÁGI ÉVFORDULÓ. A Szombat kitünő és tudós munkatársa Bettelheim Samu és neje, szül. Lipschitz Natalia, november 12-én ünnepelték házasságuknak 30-ik évfordulóját. Az intim családi ünnepélyen megjelent barátok elhalmozták a jubilánsokat meleg szerencsekívánataikkal.

DEUTSCH FERENC ÉS NEJE f. hó 11-én ünnepelték boldog házasságuk ezüstitakodalmát. Deutsch Ferencné a VII. kerületi nőegylet egyik legkiválóbb tagja, míg Deutsch Ferenc a VII. ker. templomkörzet agilis vezetőembere.

DR. HALPERT SALAMON tapolcai főrabbi november 15-én vezette oltár elé az újpesti templomban Kertész Elsy kisasszonyt, Kertész Sándor és neje, Wohlgemuth Rózsa leányát.

GERŐ ZOLTÁN, lapunk tördelője november 15-én esküdött örök hűséget Neustadtli Jolly kisasszonynak, mely alkalommal a Dohányutcai templom zsufolásig megtelt.

HÖNIG VILMOS, Hönig Antal fia és Reinherz Ila kisasszony november 15-én tartották meg esküvőjüket.

HIREK MINDENFELŐL:

VARSA. Egy ultra liberális egyénekből álló vallási társaság alakult nemrégiben Varsóban, azzal a szándékkal, hogy megalakítsák a reform zsidó hitközséget és templomot építsenek különös szertartásaik számára. A reform-zsidók többek

között nem a szombatot akarják az istentisztelet napjának elismerni, hanem vasárnap kívánják a hét pihenőnapját ünnepelni. A templomukban a férfiak és nők egymásmellett ülnének és az orgona mellett tiszta női kar énekelne. A jelek szerint az új reform-templom inkább fog hasonlítani rossz színházhoz, mint jó zsidó templomhoz.

NEW-YORK. Nelson Ruttenberget, az ismert new-yorki rendőrigazgatót, egyhangulag a Zsidó Nemzeti Alap amerikai elnökévé választották meg. — A legújabb hivatalos statisztika szerint egész New-York területén 1.875.521 zsidó lélek él. Még 1910-ben a zsidó lakosság száma nem haladta túl a 623.386-ot. Két évtized alatt tehát több mint 1.000.000 lélekkel szaporodott New-York zsidó lakossága. — Louis Marcus ismert filmvállalkozót 26.364 szavazattal Salt Lake City polgármesterévé választották meg. Ez az első eset, hogy ebben a városban zsidó polgármestert választottak.

MOSZKVA. Amint Moszkvából jelentik, a szovjetkormány elhatározta, hogy az emlékezetes Nobile északi sarkkutató felfedezését vezető expedíció vezetőjének, Aldo Pontremolinek nevééről, — kit még annak idején magas kitüntetésben részesített a szovjet, — azt a szigetet, amelyen ráakadtak és megmentették Nobilet, Pontremoli földnek nevezik el. Aldo Pontremoli vallásos olasz-zsidó családból származik.

ROMA. Érdekes hír érkezik Rómából. — Mussolini kormányfő kezdeményezésére emléktáblát állítanak fel egy ismert és kiváló fascista vezetőnek: aki zsidó volt.

Mindenesetre érdekes így egymásmellé állítva a kettő: fascista, aki zsidó, vagy pedig zsidó, akinek a fascisták emléktáblát állítanak. Bruno Mondolfo, Fiume volt polgármestere és hitközségi elnöke kapja halálának 10 éves évfordulója alkalmával a hazájától ezt a szép megemlékezést, mely egyben dokumentális kifejezője annak a Mussolini által sokat hangoztatott ténynek, hogy az olasz fascizmusnak semmi köze a többi európai államok antiszemita jellegű fascizmusához.

OLCSÓ BORÁRUSÍTÁS! 1 literes palack Tokaji óbor szomorodni pecsenye P —.96. — 1 literes palack Tokaji édes pecsenye bor P 1.20. — 0.5 literes eredeti palack Tokaji aszu P 2.80. — 10 P értékű bort telefonrendelésre is ugyanazon nap házhoz szállítom. Viszontelárusítóknak engedmény! Fuchs László tolcsvai (Tokajhegyalja) bortermelő lerakata: V., Nádor utca 20. Telefon: Aut. 18-0-25.

A KULTURPALOTA KÖZPONTI FÜTÉSE. Az ujonnan épült kulturpalota központi fűtőberendezését, három kazán befalazását a hozzátartozó fűtőcsatornával, valamint a 40 méter magas kéményt Balás Ferenc okleveles építőmester (Istenhegyi ut 38) készítette kiváló szakértelemmel. Az ilyen természetű munkálatokkal, mint jónevű specialista kb. 30 éve foglalkozik nagy sikerrel, miről számos nagyobb szabású gyárépítkezés és középület tanuskodik.

Szerkesztésért és kiadásért felel:
Dr. KENÉZ-KURLÄNDER EDE.

Neufeld Zoltán (Pannonia) nyomda
Budapest, VII., Rombach ucca 8.
Telefon: 42-3-09. Felelős: Gerő Z.